

lative refleksioner, er Smyth's bog vel som helhed tung læsning. Som allerede anført kan de problemstillinger, den berører, forekomme forældede, hvilket dog kun er et udtryk for, at de er irrelevante for økonomien på dens nuværende stade. De folk, for hvilke de har været væsentlige, har trods alt været af en sådan kaliber, at det ville være forkert i ophøjet bedreviden at betragte fortidens metodedebat som en serie af fejltagelser og gensidig misforståelse.

12. Som det er fremgået af denne oversigt, er Letwin's og Smyth's bøger meget forskellige. De belyser hver sin periode i doktrinhistorien, og de gør det på hver sin måde. Disse forskelle viser dog noget væsentligt.

Vil man vide noget om fortidens metodologiske synspunkter, kan man enten som Letwin foretage en analyse af tidligere forskeres arbejder og stille deres metode i et kritisk lys, eller man kan – via en materialesamling som Smyth's – finde frem til, hvorledes forskerne selv har betragtet deres videnskab og dens metodologi. Med et misbrukt fremmedord kan man måske sige, at der her er tale om to indbyrdes komplementære forskningsmetoder.

De to perioder, Letwin og Smyth hver især behandler, står også trods forskellen i et sært forhold til hinanden. I det 16. og 17. århundrede skabtes den videnskabelige økonomi, der med det klassiske system udskilte sig fra den almindelige samfundsfilosofi som en særlig disciplin. Da mulighederne for en generel positiv samfundsvidenskab erkendtes i løbet af det 19. århundrede, var denne udskillelse åbenbart ikke længere hverken nødvendig eller ønskelig. Den historiske og den sociologiske skoles bestræbelser på at inkorporere økonomien i et generelt samfundsvidenskabeligt system kan da ses som en opfordring til den fortabte søn – eller det fremmelige barn – om at vende tilbage til den fold, han havde forladt i slutningen af det 18. århundrede.

Om denne invitation egentlig er blevet modtaget eller afslået, kan man stadig strides om.

*Hector Estrup.**

FRÆNDE ER FRÆNDE VÆRST

I en anmeldelse af *Industriell Vækst* i sidste nr. af N.T. frakendes undersøgelsen enhver værdi. Da anmeldelser som regel læses hyppigere end bøger, må det være berettiget at tage til genmæle.

Gunnar Klavsén synes ikke, det er ulejligheden værd at referere undersøgelsens resultater, da metoden er så forfejlet. De steder, hvor der er henvisninger til synspunkter i bogen, benytter han en så unøjagtig fremstilling, at han fremtryller de stik modsatte synspunkter af dem, der er fremsat i bogen.

Side 100 siges det således: »Det må således, ganske vist mod forfatterens påstand om det modsatte, fastslås, at det benyttede udvalg af virksomheder ikke er repræsentativt.« Som bevis herfor anføres, at de er større end gennemsnittet. Dette spørgsmål er behandlet i bogen side 14-15, hvor det bl.a. hedder »Derimod er der andre forhold, hvor materialet adskiller sig fra det gennemsnitlige. Det gælder først og fremmest størrelsen af den enkelte virksomhed.«

Side 99 efterlyses en definition af, hvad der forstås ved finansieringsforhold. Den findes i bogen side 43 øverst.

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. oecon.

lative refleksioner, er Smyth's bog vel som helhed tung læsning. Som allerede anført kan de problemstillinger, den berører, forekomme forældede, hvilket dog kun er et udtryk for, at de er irrelevante for økonomien på dens nuværende stade. De folk, for hvilke de har været væsentlige, har trods alt været af en sådan kaliber, at det ville være forkert i ophøjet bedreviden at betragte fortidens metodedebat som en serie af fejltagelser og gensidig misforståelse.

12. Som det er fremgået af denne oversigt, er Letwin's og Smyth's bøger meget forskellige. De belyser hver sin periode i doktrinhistorien, og de gør det på hver sin måde. Disse forskelle viser dog noget væsentligt.

Vil man vide noget om fortidens metodologiske synspunkter, kan man enten som Letwin foretage en analyse af tidligere forskeres arbejder og stille deres metode i et kritisk lys, eller man kan – via en materialesamling som Smyth's – finde frem til, hvorledes forskerne selv har betragtet deres videnskab og dens metodologi. Med et misbrugt fremmedord kan man måske sige, at der her er tale om to indbyrdes komplementære forskningsmetoder.

De to perioder, Letwin og Smyth hver især behandler, står også trods forskellen i et sært forhold til hinanden. I det 16. og 17. århundrede skabtes den videnskabelige økonomi, der med det klassiske system udskilte sig fra den almindelige samfundsfilosofi som en særlig disciplin. Da mulighederne for en generel positiv samfundsvidenskab erkendtes i løbet af det 19. århundrede, var denne udskillelse åbenbart ikke længere hverken nødvendig eller ønskelig. Den historiske og den sociologiske skoles bestræbelser på at inkorporere økonomien i et generelt samfundsvidenskabeligt system kan da ses som en opfordring til den fortabte søn – eller det fremmelige barn – om at vende tilbage til den fold, han havde forladt i slutningen af det 18. århundrede.

Om denne invitation egentlig er blevet modtaget eller afslået, kan man stadig strides om.

*Hector Estrup.**

FRÆNDE ER FRÆNDE VÆRST

I en anmeldelse af *Industriell Vækst* i sidste nr. af N.T. frakendes undersøgelsen enhver værdi. Da anmeldelser som regel læses hyppigere end bøger, må det være berettiget at tage til genmæle.

Gunnar Klavsén synes ikke, det er ulejligheden værd at referere undersøgelsens resultater, da metoden er så forfejlet. De steder, hvor der er henvisninger til synspunkter i bogen, benytter han en så unøjagtig fremstilling, at han fremtryller de stik modsatte synspunkter af dem, der er fremsat i bogen.

Side 100 siges det således: »Det må således, ganske vist mod forfatterens påstand om det modsatte, fastslås, at det benyttede udvalg af virksomheder ikke er repræsentativt.« Som bevis herfor anføres, at de er større end gennemsnittet. Dette spørgsmål er behandlet i bogen side 14-15, hvor det bl.a. hedder »Derimod er der andre forhold, hvor materialet adskiller sig fra det gennemsnitlige. Det gælder først og fremmest størrelsen af den enkelte virksomhed.«

Side 99 efterlyses en definition af, hvad der forstås ved finansieringsforhold. Den findes i bogen side 43 øverst.

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. oecon.

Side 100-101 angribes anvendelse af værditilvækst som mål for den enkelte virksomheds vækst, idet det hedder »... men at benytte værditilvæksten som mål for enkeltvirksomheders produktionsudvikling og som direkte mål for størrelsen af deres produktion kan ikke anses for forsvarligt.« Dette spørgsmål behandles i undersøgelsen side 18, hvor det hedder om værditilvæksten som mål for den enkelte virksomheds vækst, at »... en sådan fremgangsmåde (må) anses for ganske uholdbar. Når det gælder store grupper af virksomheder, svinder betænkningerne måske noget, men når det netop gælder en analyse af den enkelte virksomhed i sammenligning med andre, kan den ikke forsvares.«

Endvidere hedder det side 18: »Når en sådan præcis måling af den reelle vækst ikke er mulig, tvinges man til ved analysen af vækstfaktorerne at lægge hovedvægten på de vurderinger, der kom frem under samtalerne med virksomhedslederne.«

Her er vi ved den centrale indvending hos Gunnar Klavsén, idet han hævder, at vi ikke har forstået, at man ikke kan bestemme reaktionsmønstret (eller parametrene om man vil) i en funktion eller et funktionssystem, medmindre de variable antager forskellige værdier i den periode, der undersøges.

Det er selvfølgelig bedst at vurdere systemet med de velkendte statistiske metoder, men det er vel endnu ikke ekskommunikationsgrund at søge at belyse reaktionsmønstret ved interviews. I den undersøgte periode har der netop været variationer i det danske lønniveau i forhold til andre lande, konkurrenceformerne (liberaliseringen), kreditforholdene, tekniske opfindelser, efterspørgselspresset o.s.v., o.s.v. På denne baggrund skulle der være mulighed for at få virksomhedslederne til at vurdere de enkelte forholds betydning og dermed angive deres vurdering af parametrene. Deres vurderinger bygger selvfølgelig også på deres erfaringer fra tidligere perioder.

Metoden er ufuldkommen, men det er meget intolerant at forkaste den på en så kategorisk måde, som Gunnar Klavsén gør det. Jeg kan forsikre for, at vi var fuldkommen klare over undersøgelsens begrænsede værdi. Den har absolut mange svagheder. Når jeg opponerer mod anmeldelsen, er det, fordi jeg ud fra en vis ordenssans foretrækker at blive dødsdømt for de forbrydelser, jeg faktisk har begået.

Erik Hoffmeyer.

— OG ET SVAR

Det er rigtigt, at forfatteren forskellige steder i bogen har gjort opmærksom på, at de udvalgte virksomheder er større end almindeligt indenfor dansk industri. Dette har dog ikke afholdt ham fra at anføre følgende bemærkninger: »(de udvalgte virksomheder) *må anses for repræsentative* bortset fra, at store virksomheder indgår med for stor vægt i materialet« (p. 46, fremhævelsen er foretaget af forfatteren) og »Man ville sandsynligvis have fået samme vurderinger, selv om undersøgelsen var udvidet væsentligt« (p. 16). Det synes derfor ikke urimeligt at antage, at forfatteren alt i alt har anset materialet for repræsentativt, d.v.s. tilstrækkeligt til at danne grundlag for generaliseringer. Iøvrigt var min bemærkning om virksomhedernes størrelse kun ét af tre argumenter mod at betragte materialet som repræsentativt.

Jeg er mig ikke bevidst at have efterlyst en definition af finansieringsforhold, men mener iøvrigt ikke, at udtalelsen »Finansieringsvilkårene danner en særlig gruppe. Dels er der tale om et omkostningselement (renten), dels kan vanskelig-

hederne ved at skaffe kapital hæmme væksten, selv om virksomheden var villig til at betale markedsrenten for lån. Der tales i denne forbindelse ofte om en mangel på risikovillig kapital«, indeholder en sådan.

Forfatterens citat af sine kategoriske udtalelser mod at benytte værditilvæksten som mål for produktionen skal jeg ikke anfægte. Jeg har imidlertid heftet mig mere ved den omstændighed, at han faktisk har benyttet den som mål for enkeltvirksomheders produktion, jfr. beregningen af kapitalkoefficienterne p. 20 ff.

Sluttelig skal jeg bemærke, at jeg ikke har lyst interviewmetoden i band, men blot undret mig over, at man ikke har benyttet de oplysninger, der er registreret i den officielle statistik, og at jeg heller ikke har udelukket muligheden af at undersøge de generelle økonomiske faktorerens betydning ved denne metode, men blot konstateret, at der ikke er gjort noget forsøg herpå. Så vidt jeg har kunnet se, er der ikke anstillet sammenligninger mellem forskellige perioder i det betragtede tiår, og så vidt jeg kan bedømme på grundlag af de anførte interviewreferater, er der heller ikke stillet spørgsmål med henblik på sådanne sammenligninger.

Gunnar Klavsén.

JENS WARMINGS SKRIFTER

I et appendix til Jørgen H. Gellings artikel om Jens Warming i sidste nummer af Nationaløkonomisk Tidsskrift er anført en oversigt over de vigtigste af Jens Warmings skrifter. Der er heroverfor blevet indvendt, dels at det bl.a. burde have været nævnt, at Warming offentliggjorde mange artikler i *Socialt Tidsskrift*, dels at fortegnelserne over *bøger m.v. og udenlandske tidsskriftsartikler* er ufuldstændige.

Det er af flere grunde ikke muligt at bringe en fuldstændig fortegnelse over Warmings skrifter i dette nummer af tidsskriftet, men redaktionen har bedt bibliotekar, cand.polit. *Lillian Vohn* om at udarbejde en fuldstændig fortegnelse over hans bøger m.v. (hvor der dog har været forskellige afgrænsningsproblemer over for de indenlandske tidsskriftsartikler, som ikke er medtaget) samt over Warmings udenlandske tidsskriftartikler. Den kompletterede liste ser således ud:

Bøger m.v.

Gode og daarlige Tider. Besvarelse af en konkurrence-opgave. København 1903. 118 s. + VIII.

Georgeismen. Aarhus 1910. 23 s. (Særtryk af Foreningen af jydsk Landboforeningers Beretning om det 36. Delegeretmøde i Aarhus.)

Arbejds løn og Rente. En teoretisk Studie. Med et Tillæg om Prisniveauet. København 1911. 125 s.

Haandbog i Danmarks Statistik. København 1913. 654 s.

Jordspørgsmaalet. Foredrag ved det sjællandske Delegeretmøde den 22. November 1913. København 1914. 24 s. (De samvirkende sjællandske Landboforeninger.)

Krigen og Landbruget. København. 1915. 48 s.

En Husmoder Forening. København 1916. 70 s. (Særtryk af Gads danske Magasin.)

Forbud mod Alkohol. København 1916. 19 s. Senere udgaver i 1918, 1919 og 1920.

Bolignøden. Foredrag 24/10 1916. (Dansk Forening for Socialpolitik 4. H.). København 1917. 28 s.

Kirkelige Lønforhold i København og paa Frederiksberg. København 1919. 48 s. (Præstelønningsudvalget af 1918 for København og Frederiksberg.)